

Her metin anlamlı bir bütündür. Olay yazılarında ve düşünce yazılarında bu bütünlük farklı yapılarla oluşturulur. Örneğin olay yazılarında metin serim, düğüm, çözüm bölümlerinden; düşünce yazılarında giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur. Bölümlerde cümleleri birbirine bağlamak ve metinde anlam bütünlüğünü sağlamak için geçiş ve bağlantı ifadeleri kullanılır: **ilk olarak, önce, sonra, daha sonra, ardından, aynı anda, o esnada, en son, ancak, yalnız, fakat, özellikle, bir başka deyişle, hatta, ayrıca** vb.

Geçiş ve bağlantı ifadeleri metindeki işlevlerine göre sınıflandırılır:

Düşüncenin Yönünü Değiştiren İfadeler

Bir düşünceden diğerine geçerken düşüncenin farklılaştığını, değiştiğini bildirmeye yarayan bazı ifadeler kullanılır. **“Ama, fakat, lakin, yalnız, ancak, oysaki, ne var ki, halbuki, buna rağmen, yine de, aksine, ve, hem ... hem, ya ... ya, mesela, örneğin, yani, her şeyden önce, öte yandan, bununla birlikte”** gibi ifadeler düşüncenin yönünü olumsuzdan olumsuza çevirdiği gibi olumsuzdan olumluya da çevirebilir; bir düşünceyi başka bir düşünceye zıt yönde ya da aynı yönde bağlayabilir.

Örnek:

- ▶ Bitkiler büyürken havadaki karbonu yakalar ve depolar. **Ancak** yaşamları sonlanıp yüzeyde çürüdüklerinde bu karbonun büyük bölümü hızlı biçimde tekrar havaya salınır. Yapılan bir çalışma, toprak altına gömülen ağaç kalıntılarının ya da kütüklerin, içlerinde bulunan karbonu atmosfere geri salmadığını gösterdi.

Bu metinde “ancak” ifadesi düşüncenin yönünü olumsuzdan olumsuza çevirmiştir.

Örnek:

- ▶ “Kuyucaklı Yusuf” okuduğum Türk romanları içinde ayrıntıların en mükemmel, en ustaca kullanıldığı romanlardan biri. Yazar roman kahramanını bir oğlu gibi sever, ona karşı tarafsız değildir. **Öte yandan** bunu romancı titizliğiyle yapar.

Bu metinde “öte yandan” ifadesi düşüncenin yönünü olumsuzdan olumluya çevirmiştir.

Sıra Sende 1

“Ama” ifadesi aşağıdakilerin hangisinde boş bırakılan yere getirilemez?

- A) Onun konuşmalarını dinledim. ---- dediklerinden hiçbir şey anlamadım.
- B) Kitaplarımı alabilirsin. ---- okuduktan sonra bana geri getir.
- C) Kutuları dikkatle taşıdılar. ---- içindeki eşyalardan bazıları kırılmış.
- D) Teklifi kabul edebildin. ---- bu rol tam sana göreydi.

Sıra Sende 2

(I) Neredeyse hepimizin yazı yazmayı öğrenirken elimize aldığımız kurşun kalemler, çok daha yakın tarihlerde kullanılmaya başlanmış. (II) Kurşun kaleme benzer ilk örneklerin 1565 yılında geliştirildiği biliniyor. (III) Ancak günümüzde kullandıklarımıza benzeyen kurşun kalemin ortaya çıkış yılı 1795. (IV) Şimdi ise hayal ettiğimiz çizimleri üç boyutlu hâle getirebilecek kalemler var.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin hangisinde düşüncenin yönünü değiştiren bir ifadeye yer verilmiştir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

Destekleyici ve Açıklayıcı İfadeler

Sözü edilen düşünceyi desteklemek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak için bazı destekleyici ve açıklayıcı ifadeler kullanılır: **özellikle, örneğin, örnek olarak, mesela, hatta, üstelik, ayrıca, açıkçası, açıklamak gerekirse, başka bir deyişle, yani** vb.

Örnek:

- ▶ Kar kristallerinden bahsettiğimizde aklımıza genellikle yıldıza benzeyen dallanmış şekiller gelir. Ancak kar kristalleri farklı desenlerde de olabilir. **Örneğin** bazı kar kristalleri düz bir çubuk biçiminde oluşabilir.
- ▶ Çok basit nesneler gibi görünseler de aslında kâğıtlar yaşamımızda önemli bir yere sahip. **Hatta** insanlık tarihinin şekillenmesinde de büyük rol üstlenmiş. Bunu da kâğıtlar sayesinde geçmişte yaşananlardan haberdar olarak biliyoruz.

Özetleyen ve Sonuç Bildiren İfadeler

Anlatılanlar özetlenirken veya sonuca bağlanırken bazı ifadeler kullanılır: **kısacası, özetle, son olarak, sonucunda, böylece, böylelikle, görüldüğü gibi, yani, sonuç olarak** vb.

Örnek:

- ▶ Hayvanlar, zorlu hava koşullarını geride bırakarak daha iyi beslenmek; yavrularını daha elverişli bir ortamda dünyaya getirmek ve büyütme amacıyla göç eder. **Kısacası** hayvanlar hayatta kalmak ve türlerini devam ettirmek için yer değiştirmeye gereksinim duyar.
- ▶ Çevresindeki maddeleri kendine katmayı sürdüren bir yıldız henüz 100 bin yaşında. Bu, bizim için oldukça uzun bir süre gibi görünse de oluşumu süren yıldızların yaşamlarının en erken aşamasında bulunduğunu gösterir. **Yani** bu yıldızın önünde daha nice 100 bin yılı var.

Sıra Sende 3

Teknoloji hızla gelişmekte ve hayatımızın her alanını etkilemektedir. İnsanlar iletişim kurarken, alışveriş yaparken hatta sağlık hizmetlerine erişirken teknolojiden faydalanmaktadır. Özellikle yapay zekâ, eğitimden sanayiye kadar pek çok sektörde önemli yer edinmiştir. Ancak bu gelişmeler, hayatımızı kolaylaştırır da ciddi endişeleri de beraberinde getirmektedir. Yani teknoloji insanoğluna birçok avantaj sunsa da teknolojinin dikkatli kullanılmaması durumunda olumsuz sonuçlara yol açacağı su götürmez bir gerçek.

Aşağıdakilerden hangisi bu metindeki altı çizili geçiş ve bağlantı ifadelerinin işlevlerinden biri değildir?

- A) Düşüncenin yönünü değiştirmek
- B) Düşünceyi açıklamak
- C) Düşünceyi özetlemek
- D) Aşama bildirmek

Sıra Sende 4

- I. Bu çiftlik için çok çalıştım. Sabahları erkenden kalktım, tüm gün alın teri döktüm. ---- hayalini kurduğum gibi bir çiftlik yapabildim.
- II. Benim çok fazla arkadaşım var. Hepsini de çok seviyorum. ---- İnci'nin bende ayrı bir yeri var.
- III. Onu hiç bu kadar öfkeli görmemiştim. Konuşmam sırasında sözümü kesti. ---- ilk kez bana bağırды.

Numaralanmış metinlerde boş bırakılan yerlere aşağıdaki geçiş ve bağlantı ifadelerinden hangileri getirilmelidir?

	I	II	III
A)	Lakin	Nihayet	Buna rağmen
B)	Sonunda	Özellikle	Hatta
C)	Ama	Belki	Ayrıca
D)	Oysa	Elbette	Öyle ki

Etkinlik 1

Aşağıdaki metinlerde geçen geçiş ve bağlantı ifadelerini boş bırakılan yerlere yazınız.

- a. Bir araştırmada AR gen dizilimine sahip 280 kısırlaştırılmış kedinin daha sık mırladığı, bunlar arasında erkek olanların daha yüksek ses çıkardığı saptandı. Örneğin erkek kediler yemek istediğinde yüksek sesle miyavlıyor. Öte yandan daha uzun gen dizilimine sahip kedilerin daha sessiz olduğu görüldü. Ayrıca yumuşak başlı kedilerde bu gen dizilimine daha sık rastlanıyor. Ancak bu çalışma sosyalleşme ya da evcilleşmeye dair bir veri sunmuyor.

- b. Doğa bize temiz hava, su ve yiyecek sağlar. Bu nedenle doğayı korumak hepimizin görevidir. Fakat bu bilinçten uzak bazı insanlar çevreye çöp atarak ya da ağaç keserek doğaya zarar veriyor. Ne var ki doğa bir kez zarar gördü mü onu eski hâline getirmek çok zordur. Özellikle ormanlar, canlılar için çok önemlidir çünkü birçok hayvan ormanlarda yaşar. Sonuç olarak doğayı korumak tüm canlılar için önemlidir.

Etkinlik 2

Aşağıdaki metinlerde numaralanmış yerleri bu yerlere getirilmesi gereken geçiş ve bağlantı ifadeleriyle eşleştiriniz.

- a. Kitap okumak hem eğlencelidir hem de bilgi verir. ---^I hikâye kitapları hayal gücümüzü geliştirir. Kitap okuyan kişiler daha güzel konuşur ve yazar. ---^{II} bazı öğrenciler kitap okumayı sıkıcı bulur. ---^{III} doğru kitap seçildiğinde okumak çok keyiflidir. ---^{IV} macera kitapları birçok çocuk tarafından sevilir. ---^V kitap okumak hem bilgi hem de eğlence kaynağıdır.

Mesela

Özellikle

Özetle

Ancak

Oysaki

- b. Takım çalışması sayesinde işler daha kolay ve hızlı yapılır. ---^I birlikte çalışan kişiler birbirlerinden yeni şeyler öğrenir. ---^{II} bazı insanlar sadece kendi fikirlerinin doğru olduğunu düşünür. ---^{III} farklı fikirlerin birleşmesi daha iyi sonuçlar doğurur. ---^{IV} okul projelerinde herkes görevini yaparsa başarılı olunur. Takım çalışmasında en önemli şey, saygı ve iş birliğidir. ---^V hem iş en iyi şekilde tamamlanır hem de arkadaşlıklar güçlenir.

Fakat

Böylece

Ayrıca

Hâlbuki

Örneğin

Geçiş ve Bağlantı İfadeleri

Etkinlik 3

Aşağıdaki metinlerde yer alan geçiş ve bağlantı ifadelerini belirleyerek bunların işlevlerini boş bırakılan yerlere yazınız.

Cümleler	Geçiş ve Bağlantı İfadeleri	İşlevi
a. Bu hafta çok yoğun geçti. Hafta sonu ailece kampa gittik. Buna rağmen ödevlerimi zamanında teslim ettim.		
b. Bugün kötü bir gündü. Matematikten düşük not aldım. Hâlbuki düzenli de çalışmıştım.		
c. Spor yapmak zihni açar, beden sağlığı için de faydalıdır. Örneğin düzenli yürüyüş kalbi güçlendirir.		
ç. Konuyu daha iyi anlamanız için başlıkların üstünden tek tek geçeceğim. Başka bir deyişle anlaşılmayan hiçbir nokta kalmayana kadar buradayız.		
d. Evcil hayvanların ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Hayatınızın sa- hipleneceğiniz hayvana uygun olması gerekir. Kısaca bu, sorum- luluk gerektiren bir iştir.		

Etkinlik 4

Aşağıdaki metinleri birbirine bağlamak için hangi geçiş ve bağlantı ifadesi getirilmelidir, işaretleyiniz.

a. Kitap okumayı çok seviyorum. Çünkü kitaplarda aradığım her şey örneğin arkadaşlık, bilgi, eğlence vb. var.	Ayrıca Fakat	bazen derslerim yoğun olduğu için kitap okuyamıyorum. Bu da beni çok üzüyor.
b. Azra hem sınıf başkanı oldu hem de sınavlardan yüksek not aldı. Çünkü hem zeki hem de liderlik özelliğine sahip.	Bu yüzden Başka bir deyişle	on parmağında on marifet var. Arkadaşları olarak onunla gurur duyuyoruz.
c. Bu yaz tatile çıkacağız. Denizi sıcak bir yer olsa çok güzel olacak.	Örneğin Kısacası	Ege bölgesinde bir yer seçebiliriz. Harika bir tatil bizi bekliyor bence.
ç. Bilgisayar oyunları eğlencelidir. Günümüzde de bilgisayar oyunu oynamayan çocuk neredeyse yok gibi.	Ancak Üstelik	fazla oynandığında bu oyunlar bağımlılık yapabilir. Bu da fiziksel ve ruhsal hastalıklara kapı aralayabilir.

1. Türkçede “ama, fakat, lakin, ancak” gibi geçiş ve bağlantı ifadeleri, düşüncenin yönünü değiştirmek için kullanılır. Bu sözcükler, olumsuz düşünceden olumluya ya da olumlu düşünceden olumsuza geçişi sağlar.

Aşağıdakilerin hangisinde geçiş ve bağlantı ifadesi düşüncüyü diğerlerinden farklı bir yönde değiştirmiştir?

- A) Arkadaşlığımız bozulmasın istiyordum. Bunun için çok çabaladım. Ama arkadaşlığımızın bitmesine engel olamadım.
- B) Gece saat iki olmuştu. Ama gözlerinde uykunun izi bile yoktu. Bu gidişle gün ağarana kadar uyanık kalacaktı.
- C) Yarı final maçında kritik bir gol attı. Ancak hakem golü kabul etmedi ve büyük bir haksızlığa imza attı.
- D) Yediklerine hiç dikkat etmiyor, her öğünde abur cubur yiyor. Lakin sağlığı ile ilgili hiçbir şikâyeti de yok. Tabii şimdilik...

2. İlk başta kimse onun bu kadar başarılı olacağını düşünmemişti. Çünkü oldukça zor günler geçirmiş, büyük bir kaza atlatmıştı. ---- azmi ve çalışkanlığı sayesinde hedeflerine ulaştı.

Bu metinde boş bırakılan yere;

- I. Bu yüzden,
II. Buna rağmen,
III. Ne var ki

ifadelerinden hangileri getirilebilir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve III
D) II ve III

3. Erdem Bey gün boyu evin işlerini yaptı, çocuklarla ilgilendi, alışverişe gitti, yemek hazırladı. Üstelik ertesi sabah erkenden işe gitmesi gerekiyordu.

Bu metindeki altı çizili geçiş ve bağlantı ifadesiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Düşüncenin yönünü değiştirmiştir.
B) Özetleme ve sonuç bildirmiştir.
C) Düşüncüyü desteklemiştir.
D) Öncelik belirtmiştir.

4. O gün tiyatroya gitmeyi çok istiyordum. ---- tiyatro, arkadaşımın doğum günü partisiyle aynı güne denk geldi. Annem, doğum gününe gitmenin daha doğru olacağını söyledi. ---- ben de tiyatroya gitmeyi başka bir güne ertelemeğin uygun olacağına karar verdim.

Bu metinde boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisinde verilenler sırasıyla getirilmelidir?

- A) Fakat - Hatta
B) Çünkü - Bu arada
C) Ancak - Yani
D) Ama - Sonunda

5. Günlerdir keyifsizdi. Gözleri uzaklara dalıyor, sık sık iç çekiyordu. Her an yüzünde derin bir düşüncenin gölgesi geziniyordu. ----.

Bu metinde boş bırakılan yere anlam akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Çünkü aklında nicedir çözemediği bir sorun vardı
B) Ama kimse onun ne hissettiğini anlayamıyordu
C) Hatta çevresindekiler onun sevecen olduğunu düşünüyordu
D) Ne var ki kimse “Nasılsın?” bile demiyordu

6. (I) Okul bahçesinde bazı çocuklar seksek oynuyor, bazıları ise kamelyada sohbet ediyordu. (II) Ancak havanın çok sıcak olması nedeniyle dışarıda fazla kalamadılar. (III) Yine de yorucu derslere biraz ara verip birlikte vakit geçirdikleri için mutluydular. (IV) Öğretmenleri ise sınıfta yeni etkinlikler planlamaya başlamıştı bile.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin hangilerinde geçiş ve bağlantı ifadesi kullanılmamıştır?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve IV
D) II ve III

7. Aşağıdaki metinlerin hangisinde boş bırakılan yere diğerlerinden farklı bir geçiş ve bağlantı ifadesi getirilmelidir?

- A) Film çok heyecanlı ilerliyordu. Polisiye filmlerinde suçlu her zaman film bitmeden bulurdu. ---- bu filmin sonunu tahmin etmek neredeyse imkânsızdı.
- B) Hava oldukça soğuktu. Anne babalar dışarıya adım atmaya bile cesaret edemiyor, dondurucu soğuktan kaçıyor. ---- çocuklar dışarıda incecik kıyafetlerle oynuyordu.
- C) Kuşlar kış telaşına kapılmıştı. Karıncalar sanki her zamankinden hızlıydı. ---- kedilerin hiçbir şey umurlarında değil gibiydi. Tüm gün uyuyorlardı.
- D) Ağaçlara zarar vermeyin, çiçekleri koparmayın, çimleri ezmeyin. Yerlere çöp atmayın. ---- temiz bir parkta oynamanın keyfini çıkarın.

8. Cetvel, genellikle plastik veya tahta malzemeden yapılan ve uzunluk ölçmek için kullanılan temel bir araçtır. Cetvelin üzerinde santimetre ve milimetre birimleri bulunur. ---- ölçümler daha kesin ve kolay yapılır. Cetvelle ölçüm yaparken dikkat edilmesi gereken bazı kurallar vardır. ---- cetvelin sıfır noktası ölçülecek nesnenin başlangıcına tam olarak denk gelmelidir. ---- ölçüm hatalı olur. Cetvelin düz ve sabit tutulması gereklidir. ---- eğri veya hareket hâlinde ölçüm yapmak doğru sonuç vermez.

Bu metinde boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilebilir?

- A) Böylece - İlk olarak - Aksi hâlde - Bu yüzden
B) Bu sayede - Örneğin - Aksi hâlde - Çünkü
C) Ancak - Mesela - Yoksa - Yani
D) Ne var ki - Özellikle - Çünkü - Çünkü

9. Gün içinde yapacaklarımı planlamadığım zamanlarda işlerim çok aksar. Oysa bir program dâhilinde hareket ettiğimde günüm daha verimli geçiyor. Bu nedenle her akşam ertesi gün yapacaklarımı not

alıyorum. Bu alışkanlık hem dikkatimi açık tutuyor hem de zamanımı boşa harcamamı engelliyor.

Bu metinde numaralanmış geçiş ve bağlantı ifadeleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

I	II
A) Düşüncayı açıklar.	Düşüncelerin yönünü değiştirir.
B) Düşüncelerin yönünü değiştirir.	Özet belirtir.
C) Düşüncayı destekler.	Sonuç belirtir.
D) Düşüncelerin yönünü değiştirir.	Düşüncayı destekler.

Sohbet, deneme, makale, fıkra gibi düşünce yazıları giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.

Giriş Bölümü

Metnin başlangıç bölümüdür. Giriş bölümü, metnin ana konusunu ve amacını tanıtır. Genellikle kısa ve öz olur. Giriş cümlesi bağımsız bir cümledir, “**dolayısıyla, böylece, bunun gibi, fakat, çünkü, kısacası...**” gibi daha önce yazılanlara göndermede bulunan ifadelerle başlamaz.

Uyarı

Giriş bölümünde düşünceyi geliştirme yollarından **ta-nımlama** kullanılabilir.

Gelişme Bölümü

Bu bölüm, metnin en uzun kısmıdır ve konunun farklı açılardan değerlendirildiği bölümdür. Ana fikri destekleyen örnekler, kanıtlar ve açıklamalar sunulur. Gelişme bölümünde konu; **benzetme, karşılaştırma, örnek-lendirme** gibi düşünceyi geliştirme yolları ile geçiş ve bağlantı ifadeleri kullanılarak daha açıklayıcı ve anlaşılır hâle getirilir.

Sonuç Bölümü

Bu bölüm, metnin bitiş kısmıdır. Sonuç bölümünde konu özetlenir ve ana fikir tekrar vurgulanır. Ayrıca bu bölümde okuyucuya düşünme veya eyleme geçme çağrısı yapılabilir.

Ulti Not

Sonuç bölümünde kısaca, özetle, sonuç olarak gibi özetleyici ifadeler kullanılır. Bu bölüm de giriş bölümü gibi kısa ve özdür.

Örnek:

► **Aşağıda bir metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri verilmiştir:**

Giriş: Hayal gücü, geleceği tasarlamak için kullanılan yeteneklerden biridir. Tarih boyunca büyük buluşlar, önce bir kişinin zihninde filizlenen bir fikir olarak ortaya çıkmış ve zamanla somutlaşarak toplumları değiştirmiştir.

Gelişme: Örneğin Leonardo da Vinci'nin çizimlerinde gördüğümüz uçan makineler, yüzyıllar sonra havacılık teknolojisinin temelini oluşturmuştur. Bilim kurgu yazarlarının eserlerinde bahsettiği yapay zekâ, bugün gündelik hayatımızın bir parçası hâline gelmiştir. Ancak hayal gücü doğru yönlendirilmediğinde kişiye zarar da verebilir. Çünkü hayallerin gerçeklikle dengeli bir ilişki içinde olması gerekir.

Sonuç: Sonuç olarak hayal gücü, insan gelişiminin temel taşlarından biridir. Hayallerimizi besleyerek ve onları gerçek dünyaya uyarlayarak bireysel ve toplumsal ilerlemeye katkı sağlayabiliriz.

Sıra Sende 5

----. 2011 yılında Japonya'da meydana gelen deprem sırasında bir balıkçı teknesi okyanusa sürüklendi ve kayboldu. Aradan geçen bir yılın ardından tekne Kanada'nın batı kıyılarında bulundu. Uzmanlar, bu olayın okyanus akıntılarının gücünü anlamak için önemli bir fırsat sunduğunu belirtti. Ayrıca bu tür olayların okyanus akıntılarının nasıl hareket ettiğini incelemek için bilim insanlarına yardımcı olduğu ifade edildi.

Bu metnin başına düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Depremler, denizlerde akıntı değişikliklerine yol açabilir
- B) Okyanuslarda kaybolan tekneler bazen yıllar sonra hiç beklenmedik yerlerde ortaya çıkabiliyor
- C) Japonya, tarih boyunca pek çok felakete sahne olmuştur
- D) Deniz taşımacılığı sırasında kaybolan eşyalar genellikle bulunamaz

Etkinlik 5

- I. Yozlaşmış bir dilin işlevlerini yerine getirmesi imkânsızdır. Bu durum, millî kültürün zayıflamasına neden olur. Millî kültürün zayıflaması ise insanlar arasındaki bağların kopmasını, toplumdaki birlik ve beraberlik duygusunun azalmasını beraberinde getirir.
- II. Temel iletişim aracı olan dil, aynı zamanda millî kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlayan bir köprüdür. Bu köprünün kültürel değerlerin korunmasında çok önemli işlevleri vardır.
- III. Özetle etkili iletişim kurabilmek ve millî kültürümüzü gelecek nesillere aktarabilmek için dilimizi korumalı, dilimizin zenginleşerek varlığını sürdürmesini sağlamalıyız.

Numaralanmış metinleri giriş, gelişme, sonuç bölümü olacak şekilde sıralayınız.

Etkinlik 6

Aşağıdaki metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde yer alan cümleleri numaralarına göre belirtiniz.

(I) Parfümlerin günlük hayatımızın önemli bir parçası olduğunu biliyorsunuz. (II) Peki, sık sık kullandığımız parfümlerin çok eski tarihlerde bile var olduğunu biliyor muydunuz? (III) Arkeolojik kazılarda bulunan tabletlere göre parfümün tarihi Mezopotamya, Pers, Roma ve Çin medeniyetlerine kadar uzanıyor. (IV) Hatta bir tablette yazılanlara göre tarihteki ilk parfüm üreticisi MÖ 1200'lü yıllarda Babil Antik Kenti'nde yaşamış olan Tapputi adında kadın bir kimyacıymış. (V) Parfümler, o dönemlerde yalnızca kokulu çiçekler, baharatlar ve hayvanlardan elde edilen salgılarla yapılmış. (VI) Günümüzde parfüm üretiminde yapay olarak sentezlenen moleküller de kullanılıyor. (VII) Kısacası köklü bir tarihe sahip olan parfümlerin insanlığın ilk ihtiyaçları arasında olduğu söylenebilir.

Giriş

Gelişme

Sonuç

Etkinlik 7

Dünya yüzeyinin yaklaşık %70'ini kaplayan okyanuslar birçok canlıya ev sahipliği yapıyor. Balıklar, mercan resifleri, karides ve denizanası gibi omurgasızlar bu canlıların akla ilk gelenleridir. Bununla birlikte okyanuslardaki canlı türlerinin henüz %10'unun tanımlanabildiği düşünülüyor. Bilmediğimiz binlerce tür okyanuslardaki canlı çeşitliliğinin ne kadar yüksek olduğunu gösteriyor. Ancak günümüzde okyanuslardaki kirlilik, bu canlıların yaşamını tehdit ediyor. Bu da bazı türlerin yaşam mücadelesi vermesine neden oluyor. Okyanuslardaki canlı çeşitliliğini korumak, kirliliği azaltmakla mümkün. Bunun için de geri dönüşüme ve bilinçlenmeye ihtiyaç var.

Bu metinden hareketle aşağıda boş bırakılan yerleri doldurunuz.

- a. Metnin giriş bölümünde söz edilmiştir.
- b. Metnin gelişme bölümünde ve dikkat çekilmiştir.
- c. Metnin sonuç bölümünde vurgulanmıştır.

Öykü, masal, fabl gibi olaya dayalı türler serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.

Serim Bölümü

Serim bölümü, hikâyenin başlangıç kısmıdır ve okuyucuya kahramanlar ve olayların geçtiği dünya tanıtılır.

Düğüm Bölümü

Düğüm bölümünde heyecan ve merak başlar. Kahramanın ya da kahramanların karşılaştığı ana sorunlar veya engeller anlatılır. Sorun karmaşık hâle getirilir ve merak unsuru oluşturulur. Kahramanların olaylar karşısındaki tepkileri anlatılır.

Çözüm Bölümü

Hikâyenin son kısmıdır ve ana çatışmanın çözüldüğü, hikâyenin sona erdiği yerdir. Verilmek istenen ders ya açıkça belirtilir ya da hikâyenin tamamına yayılarak okuyucuya sezdirilir.

Örnek:

► Aşağıda bir metnin serim, düğüm ve çözüm bölümleri verilmiştir.

Serim: Çalışkan mı çalışkan bir karınca kışa hazırlık yapıyordu. Sabah erkenden yuvasından ayrılarak yiyecek aramaya koyuldu. Uzun süre yiyecek bulamadı ancak pes etmeyip aramaya devam etti.

Düğüm: Karınca, günün sonunda büyük bir buğday tanesi buldu. Önce buğday tanesini yalnız başına taşımaya çalıştı ama bir türlü başaramadı. En sonunda diğer karıncalardan yardım istemeye karar verdi. Yardım çağrısını duyan iki arkadaşı hızla onun yanına geldi ve birlikte çalışarak buğday tanesini başarıyla yuvalarına taşıdılar. Etrafta daha fazla buğday tanesi olduğunu gören karınca kolonisi ise karıncanın peşinden gelmişti.

Çözüm: Böylece karınca, iş birliğinin gücünü keşfetmişti. Yalnız çabalamak yerine doğru zamanda iş birliği yaparak daha büyük sonuçlar elde edebileceğini öğrendi.

Sıra Sende 6

Aşağıdakilerden hangisi bir metnin serim bölümünden alınmış olamaz?

- A) Hata yaptığını anlayan Zeynep, arkadaşından özür diledi. Arkadaşı da onun özrünü kabul etti. Şimdi eskisinden daha güçlü bir arkadaşlıkları var.
- B) Mert adı gibi mert bir çocuktü. Yaşından beklenmeyecek bir olgunluğa sahipti. Büyük küçük demez herkesi korumaya çalışırdı.
- C) Sabahın erken saatleriydi. Bahçede sadece yaprakların hışırtısı duyuluyordu. Güneşten kaçan birkaç gölgeliği mahallenin kedilerini sahiplenmişti.
- D) Bir zamanlar cüceler ülkesinde bir prenses yaşırdı. O, diğerleri gibi değildi. Boyu uzundu. Buraya ne zaman ve nasıl geldiğini kimse bilmiyordu.

Etkinlik 8

Aşağıda harflerle gösterilen metinleri serim, düğüm ve çözüm şeklinde sıralayınız.

- K. Turgut Reis, kırk yıldır görmediği babasına sarılıp kendini tanıttı: “Ben senin oğlunum, Turgut’um ben.” İhtiyar, kırk yıl sonra oğluna kavuşmanın etkisiyle sevincinden ağlıyor, bir yandan da oğlunu bağrına bastırıyordu.
- B. Bağın ortasındaki viran kulübeden bir ihtiyar çıktı. Saçı, sakalı bembeyazdı. Kırk yıl esir hayatı yaşamış bu ihtiyar, kamburunu düzeltmek istiyormuş gibi gerindi. Elleri, ayakları titriyordu. Gök kadar boş, gök kadar sakın duran denize baktı, baktı. Bir müddet sonra gemiler göründü.
- A. Kadırgaların, yelkenlerin, küreklerin biçimine dikkat etti. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi. “Acaba rüya mı görüyorum?” diye düşündü. Kıyıya çıkan bölükler ellerinde al bayraklar, kalenin etrafına doğru ilerliyordu. Türk levantlerinin yanına doğru koştu, onlara sarıldı. Askerler, onun kırk yıldır esir hayatı yaşayan Kara Memiş olduğunu öğrendiler ve durumu Turgut Reis’e bildirdiler.

Etkinlik 9

Aşağıda bir metnin serim ve düğüm bölümleri verilmiştir.

Metin, her sabah yedi civarında evden çıkar; yolda oyalanmadan durağa oradan da otobüse binip işine giderdi. Ancak bu sabah öyle olmadı. Kapıyı açtığı anda yerde duran ve üstünde “Metin Bey’e” yazılı kart bulunan bir paket gördü. Şaşkın bakışlarla paketi aldı, inceledi ama paketin ne olduğuna dair bir işaret bulamadı.

Merakı gitgide artıyor, sabrı azalıyordu. Annesine seslendi:

— Anne, bir paket gelmiş! Üstünde “Metin Bey’e” yazıyor ama ben bir şey sipariş etmemiştim.

Yaşlı kadın, sabah mahmurluğuyla paketi aldı; sağına soluna baktı. Daha sonra dayanamayıp açtı. Paketin içinde kırılabilir bir malzeme olmalıydı çünkü kat kat sarılmıştı.

Bu metnin çözüm bölümü aşağıdakilerden hangileri olabilir, işaretleyiniz.

- a. Sonunda kadın, kahve makinesini gördü ama buna bir anlam veremedi. Esneye esneye:
— Bunu niye bize göndersinler ki... Yok yok, kesin bir yanlışlık olmalı, dedi. Bir yandan da bir suç işlemiş gibi kahve makinesini eskisi gibi sarıp paketlemeye çalışıyordu. Neden sonra sipariş verdiği aklına geldi.
- b. Nihayet kadın kahve makinesini görünce “Tamam.” dedi “Şimdi hatırladım.” Söylesene anne, diye üsteledi Metin. Kadın anlatmaya başladı: Geçen gün köşedeki mağazadan çamaşır makinesi almıştık ya hani, sen mağazadan erken çıkmıştın. Ben de çıkacakken mağazadaki delikanlı beni tutup “Abla, gel seni çekilişe katayım.” demişti. Demek ki çekiliş bize çıkmış.
- c. Bir iki dakika sonra kadın, paketin içindekinin bir kahve makinesi olduğunu gördü. Bunun neden kendi kapılarına bırakılmış olduğunu anlayamamıştı. “Belli ki bu paket bize gelmemiş, açmasaydın keşke, kızım.” dedi.

1.

2019 yılında yapılan bir araştırmada, Mars'taki Gale Krateri'nde, gezegenin yüzeyinin bir zamanlar suyla kaplı olduğuna dair kanıtlar bulundu. Araştırma, Curiosity adlı robotik aracın Mars yüzeyinden aldığı örneklerle yapıldı.

Mars'ta yaşam göstergesi olan suyun varlığı, gezegenin tarihindeki iklim değişiklikleri ve suyun nasıl kaybolmuş olabileceği hakkında yeni sorular ortaya koyuyor. Bu, Mars'ta yapılacak araştırmalar için önemli ipuçları sağlayacak.

Araştırmanın sonucunda ulaşılan bu keşif, Mars'ta geçmişte yaşam olma ihtimalini güçlendiriyor. Çünkü su, yaşam için temel bir bileşen olarak kabul edilir. En küçük canlı organizmadan en büyük canlıya kadar bütün biyolojik yaşamı ayakta tutan şey sudur.

Bu parçalar "giriş, gelişme, sonuç" şeklinde sıralandığında aşağıdaki bale figürlerinden hangisi ortaya çıkar?

A)

B)

C)

D)

2. P: Ali, Türkçe dersi konuşma sınavına günlerdir hazırlanıyordu. Herkesin önünde konuşmak onu biraz korkutuyordu ama bu defa kararlıydı. Konuşmasıyla hem öğretmenini hem de arkadaşlarını etkilemek istiyordu. Konusunu da kendi seçmişti: "Doğal Afetler ve Alınması Gereken Önlemler"

R: Ali, derin bir nefes alıp tahtanın önüne geçti. Korku ve panik, yerini cesarete bırakmıştı. Konusunu güçlü bir sesle ve dikkat çekici örneklerle anlattı. Ders sonunda sınıf arkadaşları onu alkışladı, öğretmeni de onu tebrik etti. Ali, o gün kendine güvenmenin ne kadar önemli olduğunu öğrendi.

S: Sınav günü geldiğinde Ali sabah erkenden kalktı, çantasını hazırladı. Ancak sınıfa girip sırasına oturduğunda büyük bir sorun fark etti: Konuşmasını yazdığı kâğıdı evde unutmuştu! Kalbi hızla atmaya başladı, elleri terledi. Ne yapacağını bilemiyordu. Panik içinde öğretmenine gidip durumu anlattı. Öğretmeni kısa bir süre düşündü, sonra ona güvendiğini ve başarıyla konuşmasını yapabileceğine inandığını söyledi.

Harflerle gösterilen metinler olay akışına göre sıralandığında aşağıdakilerden hangisi doğru olur?

A) P - S - R

B) P - R - S

C) S - R - P

D) R - S - P

3. Serim: Zeynep, doğayı çok seven bir çocuktur. Hafta sonlarını ailesiyle ormanda yürüyüş yaparak geçirirdi. En büyük hayali, bir gün doğa fotoğrafçısı olmaktır.

Düğüm: O hafta sonu ailesiyle ormanda yürüyüş yaparken bir sincabın yuvasından düştüğünü fark etti. Sincap, hareket etmekte zorlanıyor ve korkmuş gibi görünüyordu. Zeynep, ona yardım etmek için hemen harekete geçti.

Serim ve düğüm bölümü verilen bu hikâyeye en uygun çözüm bölümü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Zeynep, sincabı alıp güvenli bir yere koydu ve ailesiyle onu bir süre izledi. Birkaç dakika sonra sincabın annesi geldi ve onu yuvasına taşıdı. Bu sırada Zeynep bu anları fotoğraflamıştı bile.
- B) Zeynep, sincabı alıp eve götürdü ve ona oyuncaklarıyla oynamayı öğretti. İlk başlarda sincap, evi garipsedi ama sonraları eve alıştı. O günden sonra sincap, Zeynep'in en yakın arkadaşı oldu.
- C) Zeynep, sincabı bırakıp bir ağaca tırmanmaya başladı. Çünkü ormanda kuş seslerini dinlemek daha eğlenceliydi. Sonra ağacın dalına kurduğu salıncakta saatlerce sallandı.
- D) O sırada Zeynep'in arkadaşları arayıp onu sinemaya davet etti. Zeynep, sincabı unutup hızla evine döndü. Hemen hazırlanıp sözleştikleri filme yetişmeye çalıştı.

- 4. I.** Günümüzde piyano, tuşlu çalgılar ailesinin en önemli üyelerinden biri hâline gelmiştir. Hem solo performanslarda hem de orkestra ve oda müziği eserlerinde yaygın olarak kullanılır.
- II.** Zamanla piyanoda çeşitli mekanik iyileştirmeler yapılmıştır. Özellikle XVIII. yüzyılın sonlarına doğru çekiç mekanizmasının geliştirilmesi, piyanoya daha güçlü ve kontrollü bir ses elde etme imkânı sunmuştur. Bu dönemde farklı piyano yapımcıları da kendi yenilikleriyle enstrümanın gelişimine katkıda bulunmuşlardır.
- III.** Piyanoya benzer ilk tuşlu çalgılar XVII. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Klavikord ve virginal gibi bu ilk örnekler, günümüz piyanosuna göre daha sınırlı bir ses aralığına ve dinamiklere sahipti. Ancak bu çalgılar, piyanoya giden yolda önemli birer adım olmuştur.

Numaralanmış metinler giriş, gelişme, sonuç biçiminde sıralandığında aşağıdakilerden hangisi doğru olur?

- A) Giriş bölümünde piyanonun tanımı yapılmıştır.
- B) Gelişme bölümünde piyano diğer müzik aletleriyle karşılaştırılmıştır.
- C) Gelişme bölümünde piyano ile çalınan müzik türleri sıralanmıştır.
- D) Sonuç bölümünde piyanonun müzikteki yeri vurgulanmıştır.

Düşüncenin ve Olayın Akışını Bozan Cümle

Bir metindeki cümleler, yapı ve anlam bakımından birbiriyle uyumlu olmalıdır. Anlamca ilgisiz cümlelerin birbirini izlediği bir metinde savunulan bir düşünce, açıklanan bir konu veya anlatılan bir olay okura ulaşmaz.

Örnek:

- (I) Zaman, geri alınamaz bir hazine gibidir. (II) Onu bilinçli kullanmak, hayatın her alanında daha üretken olmamızı sağlar. (III) Zaman yönetimi liderlik iddiasında bulunanların olmazsa olmaz özelliği olmalıdır. (IV) Bu yüzden onu gereksiz şeylere harcamak yerine öğrenmeye, üretmeye ve geliştirmeye ayırmak en büyük kazanç olacaktır.

Bu metinde zaman yönetiminin genel olarak önemi anlatılırken III. cümlede liderlik açısından ne ifade ettiği üzerinde durulmuştur. III. cümle, düşüncenin akışını bozmaktadır.

Metni İki Parçaya Ayırma

Her metin bir konu üzerine yazılır. Konunun farklı bir yönü ele alınacağı zaman yeni bir paragraf başlatmak gerekir. Bir metin, iki parçaya ayrılmak istendiğinde farklı bir konuya geçilen veya konunun farklı bir yönü işlenen bölüm belirlenmelidir.

Örnek:

- (I) Marie Curie, bilimsel başarılarının yanı sıra kadınların bilimdeki yerini güçlendiren bir figür olarak da büyük önem taşır. (II) Sorbonne Üniversitesinde profesör olan ilk kadın olarak akademik dünyada önemli bir ilke imza atmıştır. (III) Çalışmaları özellikle tıp alanında radyoterapi gibi tedavi yöntemlerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. (IV) Marie Curie'nin çocukluğu, zorluklara rağmen öğrenme tutkusunu korumaya çalışmakla geçmiştir.

Bu metinde ilk üç cümlede Marie Curie'nin kariyer hayatından bahsediliyor, IV. cümlede ise hayat hikâyesine geçiliyor. Bu yüzden bu metin, IV. cümleden itibaren iki parçaya ayrılabilir.

Sıra Sende 7

(I) Astronomi, gökyüzünü inceleyen en eski bilim dallarından biridir. (II) Eski çağlarda insanlar, yıldızları ve gezegenleri gözlemleyerek takvimler oluşturmuşlar, gerek tarımda gerek göç yollarında bu bilgileri kullanmışlardır. (III) Astronominin gelişmesi, uzay araştırmalarına yapılan yatırımları da artırmış hatta uzay turizminin bile kapısını aralamıştır. (IV) Teleskoplar ve uzay araçları sayesinde artık evrenin derinlikleri hakkında çok daha fazla bilgiye sahibiz.

Bu metinde numaralanmış cümlelerden hangisi anlatımın akışını bozmaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV

Sıra Sende 8

(I) Arılar, doğadaki en önemli canlılardan biridir. (II) Bal üretmenin yanı sıra çiçekleri polenleyerek bitkilerin çoğalmasına katkı sunar. (III) Böylece hayatın devamlılığını sağlar. (IV) Bilim insanları, tarım ilaçlarının ve iklim değişikliğinin arılar üzerindeki olumsuz etkilerini araştırmaktadır. (V) Bu yüzden birçok ülke, arıları korumak için çeşitli önlemler almaya başlamıştır.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istenirse ikinci paragraf numaralanmış cümlelerden hangisiyle başlar?

- A) II B) III C) IV D) V

Metin Oluşturma

Karışık olarak verilen cümlelerden anlamlı bir metin oluşturulması istendiğinde cümlelerdeki geçiş ve bağlantı ifadelerine, cümleleri birbirine bağlayan “o, bu” gibi ifadelerle dikkat edilmelidir.

Örnek:

- ▶ I. Daha sonra çelik, plastik ya da seramikten üretilen minik küp biçimindeki braketleri dişlerinize yapıştırır.
- II. Diş telleri, dişlerinizi yavaşça hareket ettirerek doğru konuma gelmelerini sağlar.
- III. Ardından braketlere ince bir tel geçirir ve teli küçük renkli lastiklerle yerlerine sabitler.
- IV. Bunun için diş hekimi ilk olarak dişlerinizi temizler ve her birine özel bir yapıştırıcı sürer.

Bu cümleler II – IV – I – III şeklinde sıralanırsa anlamlı bir metin ortaya çıkar.

Metin Tamamlama

Bir metnin başında, ortasında veya sonunda boş yerler bırakılır ve bu boş yerlere getirilebilecek uygun cümleler sorulur. Bu tür sorularda metnin anlam ve yapı özellikleri dikkatle incelenmelidir.

Örnek:

- ▶ Plastikler 100 yılı aşkın süredir günlük yaşamımızın bir parçası. ---- Hepsinde farklı miktarlarda plastik bulunabiliyor. Ama belki de plastiklerin adını en çok gezegenimize verdiği zararlardan dolayı duyuyoruz. İşte, biyoplastikler geleneksel plastiklerin yerine kullanılabilecek seçeneklerden biri.

Bu metinde boş bırakılan yere plastikten yapılan bazı örnekler getirilmelidir: “Oturduğumuz sandalye, giydiğimiz kazak, akıllı telefonlar, kalemlerimiz...”

Sıra Sende 9

- I. Girintili çıkıntılı kenarda V ya da C harflerine benzeyen çukur alanlar yani yuvalar bulunur.
- II. Kilitler bu şifrelerle uyumlu çalışacak biçimde üretilir.
- III. Ayrıca şifreler sayesinde anahtarlar birbirinin yerine kullanılamaz.
- IV. Bir anahtara yakından bakarsanız uzun bölümünde bir tarafı düz, diğer tarafı girintili çıkıntılı iki kenar bulunduğunu görürsünüz.
- V. Her yuvanın derinliği farklı olabilir ve aralarındaki bu farklılıklar anahtarın şifresini oluşturur.

Numaralanmış cümleler mantık akışına göre sıralandığında baştan üçüncü cümle hangisi olur?

- A) I B) III C) IV D) V

Sıra Sende 10

(I) NASA'nın Kepler Uzay Teleskobu, 2015'te Kepler-452b adlı bir ötegezegen keşfetti. (II) Bu gezegen, Dünya'ya 1.400 ışık yılı uzaklıkta bulunuyor. (III) Bu nedenle bilim insanları, gezegenin yüzeyinde yaşamı sağlayacak su olabileceğini düşünüyor. (IV) Ancak bu öte gezegenin atmosfer yapısı hakkında henüz kesin bir bilgi bulunmuyor.

Bu metinde numaralanmış cümlelerin hangisinden sonra “Kepler-452b, Dünya'nın yaklaşık 1,6 katı büyüklüğünde ve yaşanabilir bölgede yer alıyor.” cümlesi getirilirse metnin anlam bütünlüğü sağlanır?

- A) I B) II C) III D) IV

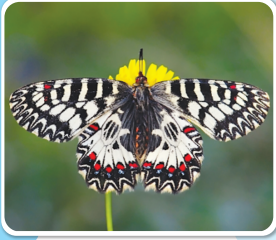
Etkinlik 10

Aşağıdaki metinlerde numaralanmış cümlelerden hangisinin düşüncenin akışını bozduğunu belirtiniz.

- a. (I) 1972 yılında UNESCO tarafından “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kabul edildi. (II) Bu sözleşmeyle dünyada miras değerinde olan doğal güzellikler, tarihî yapılar gibi varlıklara sahip çıkmak için adımlar atıldı. (III) Ülkemizde, Denizli ilinde bulunan “Pamukkale Travertenleri” bu varlıkların en bilinenlerinden biridir. (IV) Bu adımların en önemlisi, dünya mirası olarak kabul edilen doğal ve kültürel değerlerin belirlenip listelenmesidir.

- b. (I) “Tat almak” dendiği zaman birçoğumuzun aklına sadece dil gelir ancak burun da bu tat alma sürecinin önemli bir parçasıdır. (II) Burnumuzun bir diğer önemli görevi de kışın soluduğumuz soğuk havayı akciğerlere ısıtarak göndermektir. (III) Bu süreçte dilimizdeki almaçların tat sinyallerini duyumsaması gibi burnumuzdaki almaçlar da besinlerin koku sinyallerini duyumsar. (IV) Bu sinyaller beyne iletilince beynimiz, bir tadın ya da kokunun hangi besine ait olduğunu hızla algılar.

- c. (I) Güneyli fisto, kanatlarındaki kırmızı benekler ve siyah desenleriyle oldukça süslü bir kelebek türüdür. (II) İlkbaharın başlarında güneş gören çayırarda, nehir kıyılarında ve çalılıklarda görülen bu kelebek, çiçek özleriyle beslenerek hayatta kalır. (III) Ülkemizin çoğunlukla kuzeybatısındaki kentlerde daha çok nisan ve mayıs aylarında ortaya çıkar. (IV) Bu nedenle onu çiçeği bol olan yerlerde bir çiçekten diğer çiçeğe süzülürken görürseniz şaşırmayın.

Etkinlik 11

Aşağıdaki metinler iki paragrafa ayrılmak istenirse ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar? Boş bırakılan yerlere yazınız.

- a. (I) Hint Okyanusu’yla Büyük Okyanus tarafından çevrelenen Avustralya’nın ilginç bir özelliği var: (II) Avustralya yaklaşık 7,7 milyon kilometrekarelik alanıyla yüz ölçümü en küçük kıtadır. (III) Bu alan ülkemizin yüz ölçümünün yaklaşık 10 katıdır. (IV) Avustralya’da birbirinden farklı iklim türleri gözlemlenir. (V) Kıtanın en kuzeyinde bol yağışlı ve sıcak bir iklim, iç bölgelerinde kurak ve sıcak bir iklim, doğu ve güneydoğusundaysa ılıman bir iklim görülür.

- b. (I) Geçmişte insanlar, besinleri uzun süre taze tutmak ve bozulmalarını önlemek için buz kutularında saklar ya da kar altına gömerdi. (II) Günümüzdeyse neredeyse her evde bulunan buzdolapları sayesinde içeceklerimizi, besinlerimizi güvenli bir biçimde saklayabiliyoruz. (III) Buzdolabı, besinleri uygun sıcaklıklarda saklamaya yarayan cihazlardır. (IV) Özgün soğutma sistemleri sayesinde buzdolabında saklanan besinler uzun süre bozulmaz. (V) Çünkü buzdolapları besinleri soğutarak onlarda zararlı bakterilerin üremesini önler.